

Forskningsmetodik och Avhandlingsarbete

Ralf Östermark
Professor i redovisning
Handelshögskolan vid Åbo Akademi

Detta kompendium är baserat på PeD Gunilla Eklunds (ÅA) kompendium om den pedagogiska forskningsprocessen (2009) och anpassat för pro graduavhandlings- och forskningsarbete i företagsekonomi/redovisning (2010)

Karaktäristika för forskningsarbete

- Börja utgående från ett problemområde av speciellt intresse för dig
- Producera ny kunskap utgående från tidigare teorier och modeller
- Kunskap som produceras skall tillföra vetenskapen ny kunskap
- Vetenskaplig forskning genomförs på ett kritiskt och systematiskt sätt

Pro graduavhandlingen är ett mognadsprov, där skribenten visar sig vara mogen nog att förstå sina egna gränser och att inom ramen för dessa formulera och avgränsa det aktuella forskningsproblemet, ta fram den metodiska basen och *självständigt färdigställa ett vetenskapligt arbete förankrat i gällande doktrin*. I gengäld utvecklar skribenten färdigheter för självständig problemlösning som behövs och uppskattas i näringslivet.

Paradigm /forskningsansats

Definition

Med paradigm/forskningsansats avses den vetenskapsteoretiska grund eller det tankesätt som varje forskning (både kvantitativ och kvalitativ) bygger på. En vetenskapsteoretisk grund kan även ses som det perspektiv och det synsätt som ligger till grund för forskningen.

En vetenskapsteoretisk grund innefattar antaganden om kunskapen, människan, verkligheten, vetenskapens natur och ideal samt den vetenskapliga metoden.

Grunden till paradigmbegreppet

Thomas Kuhn och hans klassiska verk; *The structure of scientific revolutions*, 1962.

Törneboom (1982) definierar paradigm på följande sätt:

- Anger en bestämd vetenskapssyn, det vill säga vad som är möjligt att behandla vetenskapligt, vilka frågor som kan ställas, hur dessa frågor skall ställas, syftet med den vetenskapliga verksamheten.
- Avgör forskningsinriktning, hur forskningen skall bedrivas med mera.
- Bestämmer forskarens verklighetssyn eller världsbild.
- Uttrycker en uppfattning om forskarens roller.

Litteratur om forskningsmetodik (ett urval)

- Booth, W.C., Colomb, G.C. & Williams, J.M. (2004). *Forskning och skrivande*. Lund: Studentlitteratur.
- Nyberg, R. (2000) *Skriv vetenskapliga uppsatser och avhandlingar med stöd av IT och internet*. Lund: Studentlitteratur.
- Olsson, H. & Sörensen, S. (2001). *Forskningsprocessen. Kvalitativa och kvantitativa perspektiv*. Stockholm: Liber.
- Patel, R. & Davidson, B. (2003). *Forskningsmetodikens grunder: att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Lund: Studentlitteratur.
- Publication manual of the American Psychological Association (2001). Washington : American Psychological Association.
- Rienecker, L. (2003). *Problemformulering*. Stockholm: Liber.
- Kjørup, S.(1999). *Människovetenskaperna problem och traditioner i humanioras vetenskapsteori*. Lund: Studentlitteratur.

Avhandlingsarbetet

1. Problemområde, syfte, frågeställningar/problemställningar

1. Definiera/avgränsa avhandlingens problemområde
2. Definiera avhandlingens syfte
3. Diskutera avhandlingens frågeställningar/problemställningar
4. Precisera avhandlingens karaktäristika gällande:
 - avhandlingens typ (explorativ, deskriptiv, hypotesprövande)
 - datainsamlingsmetoder
 - metodbas (kvantitativ, kvalitativ, empiriska metoder)
 - analys-schema: deduktion eller induktion

2. Teori och språk

1. Relationen mellan syftet och valet av teman i den teoretiska bakgrunden
2. Begreppsdefinitioner. Exempel
3. Kopplingarna mellan den teoretiska bakgrunden och den empiriska undersökningen

3. Källhänvisningar och litteraturförteckning

- bok
- tidskriftsartikel
- opublicerad avhandling
- elektroniska källor från Internet.

4. Metodval

1. Argumentation för val av metod
2. Redogör kort för den valda metoden.
3. Bedömning av metodens relevans för syftet och forskningsfrågorna
4. Skulle det ha funnits alternativa tillvägagångssätt (metoder)?

5. Datainsamling och analys av data

1. Urval av informanter/observationer för den empiriska undersökningen
2. Motivering av urvalssättet
3. Redogör kort för undersökningens genomförande.
4. Analyser av data (kvantitativt – kvalitativt)
5. Analysförfarandet.
6. Motivering av analysförfarandet

6. Resultatredovisning

1. Precisera de strukturerande principerna för resultatredovisningen
2. Analysera relationen mellan teori/metod och resultatredovisning
3. Resultatens logiska samband (t.ex redovisningens - bokföring, bokslut - *internlogik*). Exemplifiering.
4. Informationsvärdet i figurer och tabeller i relation till resultatredovisningen

7. Trovärdighet och tillförlitlighet (validitet och reliabilitet)

1. Tillförlitligheten i metodtillämpning och datainsamling. Illustration
2. Trovärdigheten i resultatredovisning och teoribas
3. Etiska principer:
 - informationskravet
 - samtyckeskravet
 - konfidentialitetskravet
 - nyttjandekravet

8. Sammanfattande diskussion

1. Huvudsakliga resultat
2. Egna synpunkter och konklusioner
3. Sammanfattande metod-diskussion

4. Förslag till fortsatt forskning och/eller policy-implikationer

Exempel på Titelblad

Förnamn Släktnamn

Intressekonstellationer mellan ägare och ledare i private equity företag

En empirisk studie av finska företagsledares uppfattningar

Pro graduavhandling i redovisning
Handelshögskolan vid Åbo Akademi
Handledare: professor Ralf Östermark

Åbo, 2010

Abstrakt

Författare (efternamn, förnamn)
Arbetets titel

Årtal

Opublicerad kandidatavhandling/magisteravhandling i redovisning

Handelshögskolan vid Åbo Akademi

Referat

- avhandlingens syfte
- frågeställningar/ problemställningar
- metoder
- observationsobjekt/informanter
- huvudsakliga resultat
- slutsatser

Beskriv med 250-350 ord avhandlingens syfte, frågeställningar/ problemställningar, metoder, datainsamling/informanter, resultat och slutsatser. Skriv lättfattligt eftersom många läser endast abstraktbladet för att skapa sig en uppfattning om huruvida det är värt att läsa resten av avhandlingen. Dela gärna in texten i några stycken med ett stycke för var och en av huvuddelarna; Avhandlingens syfte, frågeställningar/ problemställningar, metoder, informanter, huvudsakliga resultat, slutsatser. Läs gärna mera om abstrakt i boken: Nyberg, R. (2000). *Skriv vetenskapliga uppsatser och avhandlingar med stöd av IT och Internet*. Lund: Studentlitteratur.

Se till att allting slutligen ryms på en sida! Längst ned på sidan skall du skiva in dina sökord. Se till att du skriver adekvata sökord. Det är med hjälp av dem som andra sedan skall hitta fram till just din avhandling!

Sätt ett exemplar av abstraktbladet i varje avhandling direkt efter titelbladet före förord eller innehållsförteckning så att det binds in tillsammans med övriga sidor. Därtill skall ett löst exemplar fogas in i pärmen med abstraktblad, vilken förvaras i samma hylla som tidigare magisteravhandlingar. Därför skall du bifoga ett löst abstraktblad till åtminstone en avhandling. Det förvaras sedan i biblioteket eller på fakulteten.

Sökord / indexord

Infoga 2-6 sökord på svenska, finska och engelska

PS. Originalet till detta blad finns på: <http://www.vasa.abo.fi/itped/skrivet/abstrakt.doc>

Utkast till disposition för ett vetenskapligt arbete

- en empirisk undersökning

Abstrakt

Förteckning av figurer

Förteckning av tabeller

Inledning

- Bakgrund och val av ämne
- Undersökningens syfte
- Arbetets uppläggning och eventuell uppdelning av arbetet (om flera författare)

Teorier och forskning

- Definition av centrala begrepp
- Flera kapitel rörande områdets litteratur
- Grund för arbetet

Precisering av problem och frågeställningar

- Vilka frågor söker arbetet svar på?
- Vilka är frågeställningarna/hypoteserna?

Metodkapitel

- Forskningsansats och metod
- Observations-objekt (informanter, bokslutsinformation, värdepapperspriser, mm)
- Undersökningens genomförande
- Datainsamling och analys av data
- Etik, trovärdighet och tillförlitlighet (validitet och reliabilitet)

Resultatredovisning

- Redovisning av undersökningens resultat

Diskussion / Sammanfattande diskussion

- Resultatdiskussion / Relatera till tidigare forskning i teoridelen
- Metoddiskussion
- Förslag till fortsatt forskning/implikationer

Sammanfattning (utgår om du har en Sammanfattande diskussion)

Litteratur

Bilagor

Utkast till disposition för ett vetenskapligt arbete

- en teoretisk analys

Abstrakt

Förteckning av figurer
Förteckning av tabeller

Inledning

- Bakgrund och val av ämne
- Syfte
- Arbetets metod och motivering till denna
- Arbetets uppläggning och eventuell uppdelning av arbetet (om flera författare)

Precisering av problem och frågeställningar

- Vilka frågor söker arbetet svar på?
- Vilka är frågeställningarna/problemställningarna?

Genomgång och analys av teorier och forskning på området

- Definition av centrala begrepp
- Redovisning och analys av aktuella teorier
- Jämförande analys av teorierna i relation till varandra

Diskussion / Sammanfattande diskussion

- Diskussion av resultaten av den teoretiska analysen i relation till frågeställningarna
- Metoddiskussion (val av metod, teorier och forskning)
- Förslag till fortsatt forskning/implikationer

Sammanfattning (utgår om du har en Sammanfattande diskussion)

Litteratur
Bilagor

Problemformulering: utgångspunkten för ett vetenskapligt arbete

Att formulera forskningsproblemet för en undersökning

Utgångspunkten för en undersökning är alltid ett problem. I företagsekonomiska arbeten är det viktigt att få med någon företagsekonomisk vinkling på problemet. Detsamma gäller specialarbeten inom företagsekonomiska discipliner, såsom redovisning i vilka det bör finnas en specialiserad företagsekonomisk vinkling.

Problemformuleringen är en process som fortgår under hela tiden med ditt arbete.

Känn dig fram och diskutera gärna med handledaren. Det kan hända till exempel att vissa aspekter lämnas bort eller ändras ännu när du utformar enkätfrågor eller håller på med analys.

Bedömning av problemet

När man formulerar sitt problem måste man ta ställning till om det faktiskt är värt att arbeta vidare med. I stort sett kan man säga att bedömningen avser tre aspekter.

- Relevansen för ämnet
- Det praktiskt genomförbara
- Det etiskt försvarbara

Problem, Syfte, Problem- och Frågeställningar

Problem

Varje vetenskapligt arbete, också ett pro gradu arbete, skall utgå från ett problem. Som problem för mitt arbete utgår jag från:

- Hur uppfattar företagsledare personalens arbetsmotivation och trivsel på arbetsplatsen?

Syfte

I inledningen omskriver jag detta problem till en mening med ett syfte. Syftet skall vara heltäckande och samtliga problemställningar/frågeställningar skall "rymmas under" det övergripande syftet. Bildligt talat kan man säga att syftet är ett paraply och alla mer specifika problemställningar/frågeställningar skall rymmas under detta paraply.

Syftet med detta arbete är att undersöka hur företagsledare uppfattar personalens arbetsmotivation och trivsel på arbetsplatsen.

Problemställningar / Frågeställningar

För att få svar på mitt problem måste jag ha flera frågor. Jag uppdelar mitt syfte i flera problemställningar/frågeställningar:

- Hur upplever företagsledare personalens arbetsmotivation?*
- Vad tror företagsledaren påverkar arbetsmotivationen/trivseln?*
- Vilka åtgärder vidtar företagsledaren för att förbättra arbetsmotivation och effektivitet/produktivitet?*
- På vilket sätt kan jag kontrollera validiteten / reliabiliteten i intervju-svaren, t.ex användande företagets bokslutsinformation?*
- Hur skall jag utföra pilotstudier för att validera mitt frågeinstrument?*

Frågor i en empirisk undersökning

I min undersökning, i till exempel intervjuer med företagsledare, fokuserar jag på de uppställda problem- och frågeställningarna. Alla frågor som ställs till exempel i en enkät eller intervjumanual skall ta sikte på och ge svar på mitt syfte och mina uppställda

problem- och frågeställningar. Det skall således finnas en överensstämmelse mellan syfte och problem- och frågeställningarna samt frågor som ställs i undersökningen.

Olika typer av undersökningar

Tre huvudtyper av undersökningar

1. Explorativa / problemsökande
2. Deskriptiva / beskrivande
3. Förklarande / ofta hypotesprövande

Typer av undersökningar indelade utifrån datainsamlingsmetoder

1. Litteraturundersökningar
2. Dokument eller Arkivundersökningar
3. Empiriska undersökningar
 - a. Intervju
 - b. Enkät
 - c. Observation, datainsamling från internet
 - d. Experiment
 - e. Fältundersökning

Indelning av empiriska metoder

1. Kvantitativa undersökningar / hårddata
2. Kvalitativa undersökningar / mjukdata

Kvantitativa och kvalitativa undersökningar

KVANTITATIVA

Symbolform	• Siffror
Avsikt	• Mäta, beskriva, förklara samband mellan variabler
Utgångspunkt	• Utifrån/objektiv registrering • Distans till försöksperson (många)
Metoder	• Registrering av frekvens, mängd... • Observation utifrån (systematiskt) • Enkäter med fasta svarsalternativ • Standardiserade intervjuer • Statistisk prövning – generalisera
Bygger på	• Deduktion

KVALITATIVA

Symbolform	• Ord
Avsikt	• Förstå, tolka utifrån svarandes upplevelser
Utgångspunkt	• Inifrån/försökspersons egen utgångspunkt - Närhet till försöksperson (ofta få)
Metoder	• Analys av innehåll • Deltagande observation ('subjektivt') • Enkäter med öppna svar • Ostandardiserade intervjuer • Kvalitativ analys – ej generalisera
Bygger på	• Induktion

Inledning

Bakgrund

- Förankra arbetet i en aktuell företagsekonomisk / redovisningsmässig / finansiell debatt eller i den allmänna samhällsutvecklingen. Hänvisa till aktuell litteratur på området.
- Visa på vilket sätt ditt arbete passar in i ett större sammanhang.
- Beskriv gärna ditt personliga intresse för temat.

Syfte

- Redogör för vad du tänker undersöka.
- Skriv klart ut: *Syftet med detta arbete är att...* och beskriv kortfattat hur du tänker gå tillväga för att undersöka ditt syfte.
- Definiera centrala begrepp som du skall behandla i ditt arbete.

Arbetets fortsatta uppläggning/disposition

- Beskriv kortfattat arbetets uppläggning.
- Om flera personer skriver arbetet tillsammans bör det i detta avsnitt framgå vem som har det huvudsakliga ansvaret för arbetets olika delar.

Den teoretiska bakgrunden

Största delen av inläsningen skall infalla ganska tidigt under projektet. Man skall dock vara medveten om att litteraturgenomgången *inte* tar för mycket tid i anspråk. Det är viktigt är att man förhåller sig kritiskt till det som man läser.

Den teoretiska bakgrunden är en presentation och analys av tidigare forskning inom det valda området. Granskningen skall ge läsaren en bild av 'the state of the art', dvs. en bild av nuläget inom det område man avser att undersöka och en insikt i de viktigaste frågorna inom det ämnesområde man studerar. Den teoretiska bakgrunden skall visa det teoretiska landskapet inom vilket arbetets tema befinner sig.

Litteraturgenomgången kan ses som en tratt. Man utgår från ett bredare problemområde, sedan hämtar man kunskap genom litteraturgenomgång för att slutligen komma fram till ett mer preciserat problem.

Grunderna för valet av den forskning som använts i arbetet skall klarläggas.

- Vad och Varför?

- medvetna val av skribenten
- den senaste forskningen på området
- forskning som anknyter till kontexten (arbetets område)
- forskning fokuserar det valda temat

Vissa problem är så specifika att vi inte direkt kan förvänta oss att hitta material om just det området. Då måste vi fundera på från vilka synvinklar vi kan hitta material.

Många studerande utgår från ett tidigare arbete (till exempel en pro gradu avhandling) när de skriver sitt arbete. Det är dock viktigt att komma ihåg att inte direkt skriva av eller kopiera någon annans arbete, till exempel en teoridel. Den kunskap vi i huvudsak skall hämta från andra arbeten och undersökningar är vilka resultat man kommit fram till. Sedan skall vi ta med de resultat som man kommit fram till i vår egen studie.

Syftet med litteraturgenomgången är

- Att skapa en teoretisk ram, som kan fungera som tolknings- och förklaringsmodell
- Att definiera och avgränsa centrala nyckelbegrepp
- Att bidra till preciseringen av problemställningen genom att klarlägga vad man redan vet om problemet, för att därefter ringa in vad man ännu inte vet
- Att bidra till val av metod: kvantitativ eller kvalitativ metod
 - intervju, enkät, observation, statistik, data från existerande källor.

(Bell, 1993; Patel & Davidson, 1994; Winter, 1978)

Den strukturella uppbyggnaden i ett kapitel

Ingress / Inledning

- Vilka teman/Vad behandlas?
- Motivering till **varför** vissa teman behandlas

Argumenterande text (så kallad metatext)

Konklusion / Sammanfattning

- Koherens mellan ingress och konklusion

(Hansén, 2005)

Källhänvisningar enligt APA-system

Följande text¹ är en bearbetad version av texten i boken; Nyberg, R. (2000). *Skriv vetenskapliga uppsatser och avhandlingar med stöd av IT och internet*. Lund: Studentlitteratur. För noggrannare instruktioner och förklaringar kan du läsa kapitel 15 i Nybergs bok.

Det finns många olika system för hur man kan skriva källhänvisningar i text och göra litteraturförteckningar. Vid Handelshögskolan följer man i stort de instruktioner som APA utgett (Publication manual of the American Psychological Association, 2001). När du refererar till källor och skriver litteraturförteckning är det viktigt att du är *konsekvent* i ditt skrivande!

Du skall alltid ange källan du refererar till. Ange sidhänvisningar till det mesta som du refererar och alltid det som du citerar. På detta sätt är det enkelt för läsaren att hitta dina referenser. Om det är en elektronisk källa skall du ange styckets/avsnittets nummer och eventuellt datum när du läste texten eller när den senast var ändrad.

En källhänvisning i texten skall uppta författarens namn, årtal och sida. Sida skall alltid anges vid direkta citat. Hänvisningen placeras ofta i en parentes i texten. Namnet kan även ingå i den löpande texten och då anges endast årtal och sida inom parentes. Citat skall skrivas exakt som de står i källan.

En eller två författare

- I en studie (Åberg, 2006) gjordes...
- I en undersökning utförd av Åberg (2006) fick..
- Åberg fann redan år 2002 (ss. 34-45) att...
- En modell presenterad av Åberg (2004, s. 57) ...

Om en källa har två författare skall bägge författarnamnen anges i alla hänvisningar i texten.

- I en studie utförd av Åberg och Svensson (2001, ss. 45-87)...
- Åberg och Svensson (2001, s. 43) har utfört en studie...

Flera författare – tre, fyra eller flera...

Om en källa har tre, fyra eller fem författare skall samtliga författarnamn anges då du första gången hänvisar till källan i din text. I alla hänvisningar efter detta räcker det med att endast ange första författarnamnet följt av m.fl. eller et.al. I litteraturförteckningen skall samtliga författarnamn anges.

Om författarnamnen ingår i den löpande texten används ”och” före det sista namnet. Om de ingår i en parentes eller i en litteraturförteckning används tecknet ”&”.

- Åberg och Svensson (2003, s. 24) påstod att...
- Resultatet från undersökningen (Åberg & Svensson, 2003, s. 24)....

Huvudord om ej författare anges

Om inget författarnamn anges i källan skall du i litteraturförteckningen använda den författargrupp, organisation, institution, förening eller dylikt som utgett publikationen. Om ingen författargrupp eller inga redaktörer angivits skriver man in titelns första meningsbärande ord som huvudord i litteraturförteckningen. Samma ord som finns i litteraturförteckningen skall man även använda i den löpande texten.

- Undervisningsministeriet (2004, s. 67) har i sina angivelser...

Om du i samma parentes hänvisar till flera verk av samma författare sätter du ut efternamnet endast en gång och anger sedan källorna i kronologisk ordning. Du sätter kommatecken mellan källorna.

- Enligt tidigare studier (Åberg, 2000, 2001, 2004)...

- Liknande studier har utförts i Finland (Ek, 2005; Fransson, 2000; Öst, 2004)

Om du citerar lagar, förordningar och betänkanden skall du inte ange tryckår och sida utan istället till exempel lagens nummer, paragraf och moment.

- Förordning om pedagogiska examina och studier, 13, §27.

Om en källa inte har något årtal kan man skriva [u.å]. (utan årtal).

Sekundär och primärkällor

Det är viktigt att alltid försöka få tag på primärkällor och att undvika att hänvisa till sekundärkällor. Om du använder en sekundärkälla kan det framgå på följande sätt:

- Åberg har rapporterat (enligt Fransson, 2004, s. 37) att...
- Fransson (2004, s. 37) refererar Åberg som i sin studie har visat att...

Endast sekundärkällan (Fransson) anges i litteraturförteckningen.

Artikel i ett samlingsverk

Om en författare har skrivit en artikel i en bok är det artikelns författare som utgör huvudord – inte redaktören (Åberg – i exemplet nedan).

- Åberg, A. (2004). Spöket i natten. Ingår i J. Fransson & E. Back (Red.), *Spökhistorier för lärarstuderande* (ss. 35-47). Lund: Studentlitteratur.

Ange förlagets ort och namn – inte tryckeriets!

Alla onödiga ord i förlagsbeteckningen (t.ex. AB, OY, förlag) skall uteslutas.

Personlig kommunikation

Brev, anteckningar, telefonsamtal, intervjuer, e-post o.dyl. räknas till personlig kommunikation. Dessa uppgifter skall inte tas med i litteraturförteckningen! Personens namn och initialer samt datum för kommunikationen skall anges i den löpande texten.

- Åberg (personlig kommunikation, 1.9 2004) redovisade att man sett spöken i Academill på nätterna.
- För att fånga spöken i Academill skall spökfällor sättas ut (enl. A. Åberg, personlig kommunikation, 1.9 2004).

Källor från Internet

Hänvisningar i texten till virtuella artiklar och böcker görs på samma sätt som tryckta källor.

Litteraturförteckningar enligt APA-system

Alla källor du hänvisar till i din text skall finnas i litteraturförteckningen och omvänt. Således skall källorna som du refererat till i din text stämma överens med din litteraturförteckning. Alla källhänvisningar i texten skall motsvaras av källor med samma huvudord och samma årtal i litteraturförteckningen.

Källorna skall anges i alfabetisk ordning i litteraturförteckningen. Principen ”ingenting kommer före någonting” gäller och således skall de verk som Alfons Åberg publicerat tillsammans med någon annan placeras efter de verk som han publicerat ensam. Åberg kommer alltså före Åberg & Fransson.

- 1) Åberg, A. (2004)
- 2) Åberg, A. & Fransson, S. (1995)

Om det finns fler än en källa av samma författare följer man en kronologisk ordning så att de äldsta källorna anges först. Eftersom Åberg är författare till två verk från samma år (2004) sätter man ”a” efter det första och ”b” efter det andra.

- Åberg, A. (2004a). Spöken i Academill....
Åberg, A. (2004b). Är du rädd för spöken?...

Bok

- Åberg, A. & Fransson, S. (2004). *Spökhistorier*. Lund: Studentlitteratur.
Åberg, A. (2002). *Integrering av spöken i grundskolan* (Rapport nr 15). Vasa: Åbo Akademi, Pedagogiska fakulteten.
Åberg, A. (Red.). (2004). *Kokbok för spöken*. Stockholm: Liber.

Artikel i samlingsverk, uppslagsbok el. encyklopedi

- Fransson, S. (2003). Spökens didaktik. Ingår i A. Åberg & T. Svensson (Red.). *Spökhistorier* (vol 3, ss 225-277) Oxford: Pergamon.

Tidskriftsartikel

- Åberg, A. (2001). Spöken. *Nordisk Ekonomi*, 4, 27-35.
Åberg, A. & Fransson, S. (1995). Spökens matvanor. *Hushållsekonomi*, 3, 45-53.

Artikel eller notis i dagstidning

Åberg, A. (2004, 6 september). Spöken invaderar Academill. *ÅU*, s. 12.

Åberg, A. (2004, 10 september). Spöken härskar nattetid i Academill. *ÅU*, ss. 1, 7.

Opublicerade arbeten

Åberg, A. (under tryckning). Studerandes syn på spöken i Academill. Ingår i G. Eklund & T. Svensson (Red.), *Läskiga spökhistorier*. Lund: Studentlitteratur.

Opublicerad avhandling – inget förlag (t.ex. pro gradu avhandlingar)

Åberg, A. (2004). *Ekonomiska insikter hos spöken*. Opublicerad avhandling för ekonomie magistersexamen. Handelshögskolan, Åbo Akademi.

Elektroniska källor från Internet och cd-rom

Periodica är sådant som publiceras med regelbundna mellanrum, t.ex. virtuella tidskrifter, veckotidningar och vetenskapliga nyhetsblad.

Åberg, A. (2004). Spökhistorier. *Spökens egen tidning* [Internet] 3, 33-34.

Artikel eller kapitel i ett online samlingsverk anges enligt följande:

Åberg, A. (2003). Spöken finns! Ingår i *Spökhistorier* [Online]. Tillgänglig: (eng. Available:) Ange verktyg (www, gopher etc.) och adressen (<http://www.edoc.com/ejournal/124.htm>).

Som datum i elektroniska källor används ofta årtal. Om dokumentet ändras ofta sätter du det datum när du läste artikeln eller när texten ändrades. Du skall vara noggrann när du skriver ut elektroniska adresser och undvika att sätta punkt efter en sådan adress i litteraturförteckningen. Ange alltid med vilken metod som du har tagit hem en fil (t.ex. WWW).

Åberg, A. (2003). *Saftiga spökhistorier*. [Online]. Tillgänglig [www: http://www.hv.se/hum/artikel.html](http://www.hv.se/hum/artikel.html)

CD-rom

Åberg, A. (2001). Spökhistorier för lärarstuderande [cd-rom]. Ingår i *Uppslagsbok om spöken*. Lund: Studentlitteratur.

Olika datainsamlingsmetoder - deras för- och nackdelar

Intervju

- + svarsfrekvensen blir hög
- + missförstånd kan klaras upp
- + informanten kan uttrycka sig spontant o. nyanserat
- svårt med anonymitetsskyddet
- tidsdryg metod
- intervjuaren påverkar försökspersonen

Strukturerade intervjuer

- + lätt att få svar på frågorna
- områdena är bestämda på förhand, ingen frihet för försökspersonen

Enkät

- + enkelt att konstruera
- + får snabbt fram in stora mängder data
- personer besvarar inte frågeformuläret
- personer missförstår frågor och formuleringar
- personerna svarar kanske inte sanningsenligt

Observation

Observation med hjälp av instrument

- + exakta uppgifter genom noggranna mätningar
- svårt att undersöka det mänskliga beteendet i naturliga miljöer

Direkt observation

- + direkt iakttagande av hur personen verkligen beter sig i en viss situation

- får ej reda på *varför* en person uppför sig på ett visst sätt i en viss situation
- mänsklig information är selektiv
- Hawthorne-effekten (metoden påverkar människans beteende)

Deltagande observation

- + får utförlig och ingående information
- tidskrävande
- svårt att separera observatörsrollen från sin egen roll i gruppen
- observationerna blir subjektiva.

Befintliga data /källanalys

Befintliga data - Officiell statistik

- + uppgifterna är lättillgängliga
- + komplett datamaterial sammanställd med stor noggrannhet
- + täcker ofta långa tidsintervall
- uppgifter som är viktiga för ett visst forskningsändamål kanske saknas
- vissa uppgifter kan vara svåra att tyda
- finns luckor i materialet, material har ev. försvunnit

Befintliga data - Data insamlat för speciella ändamål

- + kan ge mängder av användbart material
- material är avsett för internt bruk, sekretessbelagt
- uppgifterna är inte ordnade såsom forskaren önskat
- materialets tillförlitlighet bör ifrågasättas, uppgifter kan ha insamlats av olika personer efter olika principer och noggrannhet

Essä/Uppsats

- + ger personlig och djup information om personers åsikter och känslor
- + personerna får uttrycka sig fritt och såsom de själva vill

+ kräver inte mycket tid av forskaren vid insamlingen

- svårt att välja en rubrik som engagerar och lockar personerna som deltar att skriva
- det kan hända att personerna behandlar uppsatsrubriken får bara ett visst perspektiv
- personers handstilar kan vara svåra att tolka

Val av informanter/ undersökningsspersoner

Valet av informanter, liksom antalet, för en empirisk undersökning skiljer sig markant vad gäller kvalitativa och kvantitativa undersökningar.

I en **kvalitativ** undersökning är generalisering och representativitet inte några centrala syften. Syftet med kvalitativa studier är istället att öka informationsvärdet och skapa grund för djupare och mer fullständiga uppfattningar om det fenomen man studerar. Urvalet av försökspersoner sker dock varken slumpmässigt eller tillfälligt, utan ofta söker man strategiskt efter en *heterogen* grupp för undersökningen.

Urvalet görs *systematiskt* utgående från vissa medvetet formulerade kriterier som är teoretiskt och strategiskt definierade. Man kan söka efter "extrema" fall, inte de genomsnittliga, för att på detta sätt få en så stor variationsbredd som möjligt. Urvalet kräver kunskap om den grupp man ska välja informanter från och en medveten strategi för vad man vill komma fram till:

1. Man vill få ett så stort informationsinnehåll som möjligt genom att man försäkrar sig om största möjliga variationsbredd i urvalet (=heterogen grupp).
2. Man kan öka informationsinnehållet genom att man använder sig av informanter som på goda grunder har rikligt med kunskap om de företeelser som man undersöker.
3. Man bör beakta intervjupersonernas förmåga att uttrycka sig och villighet att delta i undersökningen.

Dessa tre olika metoder kan kombineras, det viktiga är att välja ett urval som passar undersökningen. (Holme & Solvang, 1997).

I en **kvantitativ** undersökning utgår man ofta från den totala populationen, dvs. till vilken population (grupp av individer) resultaten skall kunna generaliseras. Populationen måste klart definieras vad gäller inklusions- som exklusionskriteriet och det är viktigt att man dokumenterar detta i arbetet.

Eftersom det ofta är omöjligt att undersöka hela populationen, väljs ofta ett *urval* (mindre del) och med utgångspunkt från detta urval kan man sedan generalisera resultaten och dra slutsatser om hela populationen. Urvalet bör därmed vara representativt för hela populationen.

1. Obundet slumpmässigt urval – slumpmässigt urval utgående från en lista
2. Stratifierat urval – separat urval utgående från någon viss faktor, t.ex. kön
3. Systematiskt urval – t.ex. var tionde person väljs ut från en lista
4. Subjektivt urval

I de flesta fall är ett slumpmässigt urval att föredra. Slumptal finns i datorer (statistikprogram) och i statistiska tabellverk. (Olsson & Sörensen, 2001).

Genomförandet av den empiriska undersökningen

Pilotstudie

Före genomförandet av den egentliga empiriska undersökningen är det viktigt att göra en pilotstudie/-undersökning. Detta gäller speciellt ett större vetenskapligt arbete som t.ex. en pro gradu avhandling. En undersökning för kandidatarbete kan vara en utmärkt pilotstudie för en pro gradu avhandling. En pilotstudie kan omfatta till exempel 3-4 intervjuer eller en enkät till en klass.

Anhållan om tillstånd

Samtliga informanter som deltar i undersökningen, detta gäller speciellt kvalitativa studier, skall kontaktas i förväg för att informeras om undersökningen och ge lov om deltagande. I vissa fall kan också *etiska avtal* skrivas med informanterna så att det på förhand är klart att de skall delta i undersökningen och vad detta innebär för dem.

Om syftet med undersökningen är att erhålla fakta kan det vara lämpligt att skicka intervju-/ enkätfrågorna på förhand. Om man däremot är ute efter att få information om informanternas genuina tankar och åsikter om ett fenomen, skall man inte skicka frågor på förhand. I sådana fall vill man ju inte att försökspersonerna förbereder sig.

Om man undersöker barn är det viktigt att man anhåller om lov från föräldrarna. Vad gäller undersökningar i skolan är det viktigt att skolan ger sitt lov till undersökningen. Kontakta rektorn på respektive skola och fråga på vilket sätt du skall gå tillväga för att få tillstånd att utföra undersökningen. Detta gäller även barn i förskola och dagis och då skall du kontakta socialverket och föräldrarna för att få tillstånd att utföra en undersökning.

Miljö, Avslappnad atmosfär vid undersökningstillfället

Reservera ordentligt med tid för undersökningen och informera informanterna på förhand om hur lång tid undersökningen tar.

Utför undersökningen i mån av möjlighet själv så du vet vad som hände vid undersökningstillfället.

Välj ett utrymme där du kan utföra undersökningen i lugn och ro och se till att ingen kommer in och stör. Försök att skapa en avslappnad atmosfär under undersökningstillfället. Undvik också störande telefoner!

Tack för deltagandet!

Tacka informanterna för deltagandet och visa din glädje över att de ville vara med i undersökningen. Meddela informanterna var de kan läsa om resultaten från din undersökning och skicka gärna ett exemplar av ditt färdiga arbete till t.ex. rektor på skolan, så att dina informanter lätt får tag på arbetet.

Kvalitativ analys - Innehållsanalys

Mål

- Att besvara syftet och de uppställda problem- och frågeställningarna.
- Att hitta huvudtrenderna i svaren och abstrahera gemensamma nämnare i innehållet.
- Att kunna sammanfatta vad informanterna egentligen velat säga.

Innehållsanalysens skeden

Förberedelse

- Ange hur och varifrån data erhållits (trovärdighet)
- Datas kontext/bakgrund definieras klart och tydligt

Avgränsning av temat

- Viktigt att du utgår från syftet och problemställningarna
- Vad vill du få svar på? Utgå från frågorna du uppställt. Gallra bort ovidkommande.

Skapandet av beskrivningskategorier

- Hitta kategorier som så bra som möjligt beskriver innehållet i dem

Registrering/kodning av data - sker enligt vissa registreringsenheter

- Ord - Hur många gånger som en viss informant nämner ett ord.
- Tema/Begrepp - Hur många gånger en viss informant talar om en viss sak.

Processen

Startar ofta planlöst sitt läsande och sökande efter huvudtrenderna utan att veta vilka svar som kommer

- 1) Läser igenom fråga för fråga. Först alla svar på fråga 1, sedan alla svar på fråga 2.
- 2) Från delar till helheter. Försök ur små delar (enskilda svar) hitta en helhet eller flere typer av helheter/kategorier.
- 3) Anteckna huvudsakliga svarstyper - hitta svars-kategorier
- 4) Läs på nytt efter att kategorierna anats. Försök verifiera/kolla om din uppfattning om helheter/svars-kategorier stämmer med de delar/enskilda svar som finns.

Kontrollera hur många som svarat på varje sätt.

Redovisning i uppsatsen

- Ange frågan du söker svar på och gör det lätt för läsaren.
- Berätta allmänt vad du kommit till t ex vilka helheter/svars-kategorier du funnit och vilka kategorier av svar du hittat
- Ge svarsfrekvenser: Hur många anser si och hur många så.
- Exemplifiera med 'typer av svar' på varje fråga och belys med exempel 'citater' inom citationstecken och helst med informanten angiven.

Kvantitativ analys – resultatredovisning

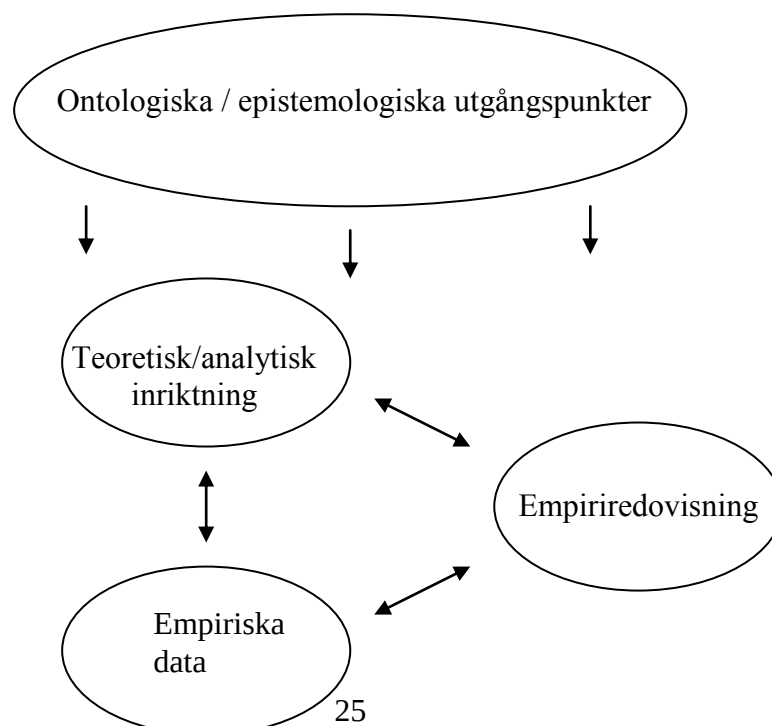
- I resultatdelen redovisas svaren på de problem-/frågeställningar som du preciserat tidigare i arbetet. Du skall i princip inte presentera andra resultat än sådana som du efterlyst i frågeställningar eller hypoteser. Resultatdelen skall således *inte* nödvändigtvis följa strukturen på din enkät eller på dina intervjufrågor. Det är dina problem och frågeställningar som skall vara din disposition.
- Ibland måste du kanske göra ett urval och inte redovisa alla resultat som du fått i din undersökning. Kom då ihåg att det är dina problem och frågeställningar som avgör vad som redovisas. Kanske måste du revidera dina frågeställningar efter att du fått dina resultat? Problem och frågeställningar 'lever' ända till dess att arbetet är färdigt.
- Åskådliggör dina resultat i figurer och tabeller (enl. APA manualen rekommenderas dessa). Tabelltext skall finnas ovanför tabellen och figurtext skall finnas under figuren.
- Ifall försökspersonernas antal är få (mindre än 100) skall man i allmänhet ange frekvenser (antal) och inte procenttal. I vissa fall kan det vara bra att ha båda.

- Ge diagrammens x- och y-axlar riktiga variabelnamn så att läsaren genast förstår dem. Den oberoende variabeln skall anges på den vågräta, x-axeln och den beroende variabeln på den lodräta, y-axeln.
- Signifikansvärdenas markering med asterisk (=*) skall förklaras i texten.
- APA manualen rekommenderar att man skall numrera alla figurer och tabeller med skild löpande numrering för vardera. I texten skall finnas varje figurs/tabells nummer (t.ex. I figur 3 framgår att...).
- Förklara varje figur/tabell i den löpande texten så att läsaren 'förstår' resultaten du vill peka på. Undvik övertolkningar och var mycket försiktig med att generalisera och övertolka dina resultat.
- Ofta anses det att man inte skall tolka resultaten i resultatredovisningen, utan senare i den avslutande diskussionen. Beroende på hur arbetet är uppbyggt kan detta dock variera. (Nyberg, 2000)

Uppläggning av en resultatredovisning

Den teoretiska utgångspunkten och den forskningsansats (ontologiska / epistemologiska utgångspunkter) som ligger till grund för arbetet är utgångspunkten för all resultatredovisning. Beroende på vilken forskningsansats som ligger till grund, vilka frågeställningar man uppställt samt vilken metod man har använt, ser resultatredovisningen ut på olika sätt. En stor skillnad ligger i om man utfört en kvantitativ eller kvalitativ undersökning.

Forskarens ämnesmässiga intresse och ambitioner (teoretisk/analytisk inriktning) interagerar med de empiriska data som insamlas och sedan med den empiriska redovisningen.

Samspel mellan forskningsintresse, empiri och redovisning (Nylén, 2005, s. 167).

Resultaten i resultatredovisningen skall besvara de uppställda frågeställningarna. Man skall i princip **inte** presentera andra resultat än sådana man frågat efter i sina frågeställningar. Man kan bra låta beskrivningen av resultaten utgå från frågeställningarnas ordningsföljd och följa samma disposition.

Man måste göra sig fri från de metoder och instrument som man använt sig av i själva undersökningen och frågornas nummer eller intervjufrågornas ordning. För varje uppställd frågeställning samlar man alltså de resultat som ger svar på just den frågeställningen.

Den empiriska redovisningen är läsarens enda förbindelse mellan den studerade miljön och den analys och tolkning som forskaren vill lägga fram och därmed det kunskapsbidrag som hon/han gör anspråk på. Presentationen av empirin blir därmed avgörande för forskningens trovärdighet. Olika kriterier kan ställas på en trovärdig resultatredovisning:

1. Fylliga och detaljerade beskrivningar av empirin
2. Krav på begränsningar och att texten är läsvänlig
3. Sättet att skriva är viktigt för att man skall nå läsaren och få ut sina resultat

När man redovisar resultaten måste man redovisa om någon inte svarat på till exempel en fråga eller om någon svarat så konstigt att man inte kunde ta med den personens svar. Detta kallas för *internt bortfall* och redovisas skilt för varje fråga.

Ofta redovisar och tolkar man svaren på en frågeställning innan man gör en grundläggande analys. I *kvantitativ* forskning presenterar man ofta resultaten i till exempel en tabell eller figur för att sedan analysera dem. I *kvalitativ* forskning går de olika stegen mer in i varandra och man kan göra en redovisning, tolkning och analys av svaren nästan samtidigt.

Vid kvalitativa undersökningar vävs resultatbeskrivning och tolkning därmed ofta samman. Detta kan man göra genom att först presentera resultatet av tolkningen och sedan illustrera detta med hjälp av citat, d.v.s. individernas egna ord. Citaten skall inte uppfattas som ”bevis” på att det man säger är sant utan illustrerar ett visst förhållande eller en process.

Förutom att presentera och analysera resultaten måste man beskriva vilken slutsats (konklusion) man drar av resultaten. Med slutsats menas att man sammanfattar resultaten genom att beskriva det viktigaste som framkommit. Man kan beskriva vilken slutsats man kommit fram till för varje frågeställning eller sammanfatta hela resultatredovisningen med en separat sammanfattning.

I den sammanfattande diskussionen är det synnerligen viktigt att man kan lyfta svaren till en högre s.k. abstraktionsnivå, och besvara frågan ”so what?” Vilka är de huvudsakliga resultaten av den empiriska undersökningen och av arbetet som helhet?

(Nyberg, 2000; Nylén, 2005; Repstad, 1993; Patel & Davidson, 1994)

Tillförlitlighet och trovärdighet (Reliabilitet och validitet)

Kravet på reliabilitet och validitet är två förutsättningar för att trovärdigheten i ens resultat skall kunna bevisas.

Reliabilitet i kvantitativa studier

Reliabilitet är ett mått på hur tillförlitlig en mätning är. Tillförlitlighetsaspekten berör hur väl instrumentet mäter det som det mäter, oberoende av vad det mäter.

Faktorer som påverkar mätningen:

1. Egenskaper hos de undersökta individerna
2. Egenskaper hos undersökningssituationen
3. Instrumentet/metoden man använder

Validitet i kvantitativa studier

Validiteten i kvantitativa studier avser hur väl man lyckats mäta eller observera det man haft för avsikt att mäta och gäller mätningens giltighet. Validitetsfrågan handlar om hur säkert forskaren lyckats karakterisera sitt problem i form av mätinstrumentet och att det inte mäter något närliggande fenomen.

Tillförlitlighet / Reliabilitet i kvalitativa studier

Extern reliabilitet

Frågan om andra forskare skulle kunna upptäcka samma fenomen eller generera identiska strukturer i samma eller liknande sammanhang, som den aktuella studien.

Intern reliabilitet

I vilken utsträckning andra forskare skulle sammankoppla det analyserade empiriska materialet med de begreppsbeskrivningar som genererats av forskaren

Trovärdighet / Validitet i kvalitativa studier

Extern validitet

I vilken utsträckning resultaten från den aktuella studien kan generaliseras till andra motsvarande situationer.

Intern validitet

Frågan om undersökningens resultat verkligen representerar den verklighet den har sitt ursprung i.

(Cook & Campbell, 1979; Kerlinger, 1973; LeCompte & Goetz, 1982)

Etiska regler

Vid forskning bör man sträva efter att ge en så sanningsenlig bild som möjligt av det fenomen som man undersöker. Enligt APA finns det etiska principer med syfte att:

- 1) bidra till riktighet och noggrannhet i vetenskaplig kunskap och
- 2) skydda rätten till intellektuell egendom, dvs. att ta hänsyn till upphovsrätten.

Forskaren har ett visst ansvar gentemot de informanter som berörs av undersökningen. Som forskare har du också ett ansvar gentemot allmänheten, samhället och andra forskare, vilka kanske vill bygga vidare på dina resultat. När du bedriver forskning förväntas det att du 'söker sanningen' och att du undviker att vilseleda andra på olika sätt.

I Finland har man godkänt en förordning om forskningens etik (F 1347/91) och skapat etiska regler baserade på det arbete som gjorts av en forskningsetisk delegation.

Man talar om *forskningskrav* när man menar att forskning måste bedrivas om väsentliga frågor bl.a. för att bidra till människors hälsa och välbefinnande och om hur de på ett rikare sätt kan utnyttja sina egna resurser. Samtidigt måste man beakta *individskyddskravet* och inför varje undersökning överväga om kunskapsstillskottet är tillräckligt stort för att kompensera de eventuella risker eller negativa konsekvenser forskningen kan få för de medverkande. Individskyddet kan konkretiseras i fyra krav:

- informationskravet
- samtyckeskravet
- konfidentialitetskravet
- nyttjandekravet

Man talar om 'fusk', dels om att 'bryta mot god vetenskaplig praxis'. Med fusk avses att en forskare fabricerar uppgifter, förvränger data eller utan tillstånd eller uppgivande av källa lånar uppgifter eller data. Med fusk avses också *plagiat*, dvs. att man 'lånar' en annan forskares eller forskningsgrupps forskningsplan, manuskript, artikel eller annan text och presenterar texten eller delar av den som sin egen produktion.

Den vetenskapliga forskningens trovärdighet bygger på att forskarna tillämpar god vetenskaplig praxis. Med detta avses att man följer de principer som gäller för vetenskaplig forskning, att man är omsorgsfull vid analys och presentation av resultaten, att man tar vederbörlig hänsyn till det arbete och de resultat som andra forskare rapporterat och att man presenterar sina egna resultat korrekt, beskriver sina metoder och bevarar sina data så att andra kan kontrollera resultaten och deras tillförlitlighet.

(Nyberg, 2000, 35-40)

Diskussion och sammanfattning / Sammanfattande diskussion

Resultatdiskussion

- Summera de viktigaste resultaten
- Jämför med facklitteratur
- Beakta och anknyt till den teoretiska bakgrunden
- Dra egna slutsatser av data
- Ta fram och diskutera andra möjliga tolkningar
- Var försiktig med slutsatser om orsak och verkan

Metoddiskussion

- En kritisk granskning av använda metoder i arbetet
- Vad fungerade bra med den valda metoden, vad fungerade mindre bra?
- Analys av varför den valda metoden var lämplig /mindre lämplig

Förslag till fortsatt forskning /Implikationer för.....

- Förslag till annan forskning inom området, annat perspektiv eller annan metod
- Implikationer för den verksamhet som arbetet berör, till exempel lärarutbildning, skolans verksamhet och specifika ämnesområden.